

ÀNGEL GUIMERÀ

Biografia

Escriptor català nascut a Santa Cruz de Tenerife (1845), fill de pare català i de mare canària, els quals van decidir tornar al Vendrell l'any 1853. Després s'instal·la a Barcelona on va cursar els seus estudis. Guimerà aviat s'identificarà amb el moviment catalanista; va formar part del grup Jove Catalunya i va ser un dels fundadors de la revista *La Renaixensa*, que més endavant es convertiria en diari, del qual va arribar a ser director.

Es va presentar al Jocs Florals al 1877 i va tenir un gran èxit. El 1889 va ser escollit president de la Lliga de Catalunya i el 1892 va ser un dels ponents de les Bases de Manresa per a la constitució regional catalana, organitzades per la Unió Catalanista. El 1895 va ser escollit president de l'Ateneu Barcelonès i va pronunciar, per primera vegada en la història de la institució, un discurs inaugural en català. El 1911 va entrar com a membre numerari de l'Institut d'estudis catalans. La seva triple activitat com a poeta, dramaturg i polític li va valer una gran popularitat. Va ser nomenat fill adoptiu de Barcelona. Va morir a Barcelona l'any 1924 i el seu enterrament va ser una autèntica manifestació popular.

La seva activitat com a dramaturg comença amb la representació de *Gal·la Plàcida* (1879) als trenta-quatre anys, essent ja un poeta reconegut. L'estètica romàntica per la qual optà feia temps que havia desaparegut de l'escena europea. La seva producció teatral es pot dividir en quatre etapes: **la primera** arriba fins el 1890 amb obres de caràcter històric i romàntic en què fa un tractament subjectiu de la història passada i dona gran relleu als personatges: *Judit de Welp* (1883), *el fill del rei* (1886), *Mar i cel* (1888), *rei i monjo* (1890), *la boja* (1890). Es mostra influït sobretot per Víctor Hugo i també per Shakespeare i el drama històric català contemporani.

Aquestes tragèdies tenen una construcció barroca i es ressenteixen d'una certa acumulació d'elements sobre la trama central. La **segona etapa** (1890-1900) incorpora plantejaments de caràcter realista i social i la història contemporània: *Sala d'espera* (1890), *la Baldirona* (1892), *En Pólvora* (1893), *Maria Rosa* (1894), *Terra Baixa* (1897) i *la filla del mar* (1900), entre d'altres. En aquestes sintetitza la tragèdia romàntica i el costumisme. Usa la prosa i escriu en prosa o en vers, segons la temàtica de cada obra.

La **tercera etapa** (1900-1911) es caracteritza per connectar amb els corrents europeus i tornar a solucions de la seva primera etapa: *Arran de terra* (1901), *Andrònica* (1905), *L'aranya* (1906) i *la reina jove* (1911).

Abandona la seva síntesi de realisme i romanticisme i assaja el drama burgès. Entre el 1911 i el 1917 no estrena cap obra.

L'última etapa representa definitivament el retorn als temes i tècniques de la primera època amb un esforç per reviure els èxits de joventut: *Indíbil i Mandoni* (1917), *Al cor de la nit* (1918) i *Joan Dalla* (1921).

Obres

Primera etapa: tragèdia romàntica

Gal·la Placídia (1879)
Judith de Welp (1883)
El fill del Rei (1886)
Mar i cel (1888)
Rei i monjo (1890)

Segona etapa: Drama realista

En Pólvora (1893)
Maria Rosa (1894)
La festa del blat (1896)
Terra Baixa (1897)
La filla del mar (1900)

Tercera etapa: Intents modernistes

Arran de terra (1901)
L'Eloi (1906)
L'aranya (1906)
La santa espina (1907)
La reina vella (1908)
La reina jove (1911)

Quarta etapa: Retorn als orígens

Jesús que torna (1917)
Indíbil i Mandoni (1917)
L'ànima és meva (1920)
Per dret diví (incompleta i pòstuma)

Característiques de les obres

- Guimerà escriu obres en alguna de les seves etapes del gènere de drama històric.
- També recorre al drama rural, subgènere del drama històric que té com a marc el món de la pagesia catalana. S'aproxima al realisme en els aspectes més externs com el temps i l'àmbit en què se situa l'acció i la indumentària dels personatges.
- Algunes obres són de caire romàntic, els personatges estan dominats per passions i s'expressen en un to altisonant. Els protagonistes d'aquests drames solen ser personatges assedegats d'amor, marginats i sovint situats en un ambient hostil a la felicitat, que resulta impossible.

- Els personatges femenins estan ben caracteritzats i tenen més intensitat dramàtica. Realitza tota una idealització de la dona com a mare.
- Sota l'aparença del pagès descobrim el mateix heroi romàntic del drama històric: el cavaller ideal, l'ésser que lluita contra l'adversitat per imposar la seva voluntat.
- Té interès pels personatges marginats. S'accentua una vivència de la seva infantesa: ell va néixer a Santa Cruz de Tenerife quan encara no s'havien casat els seus pares, pare català i mare canària (complex de mestissatge).
- Moltes de les seves trames van plenes d'elements de fulletó: conspiracions, crims, orfenetes, amors impossibles. Tot queda subordinat a una intriga amorosa recargolada i inversemblant. Sobretot en les obres de la segona etapa, després de desenvolupar el plantejament, s'arriba al tercer acte en què hi ha l'explosió de conflictes acumulats.
- Fa la distinció entre el bé i el mal. Té una concepció del món que parteix de la bondat natural de l'home i de l'efecte corruptor de la civilització. La muntanya és el lloc ideal, no contaminat, on l'home manté la seva bondat primitiva i la plana amb les ciutats i pobles són llocs que degrada moralment. Presenta personatges que mereixen més compassió que càstig.
- Té una visió apassionada i complexa de les relacions amoroses (potser relacionat amb un desengany amorós de la seva adolescència).
- Té la concepció que la humanitat es mou entre el pessimisme més absolut i l'idealisme sentimental.
- També tracta temes de caràcter econòmic i de caràcter patriarcal com la transmissió de propietats, la figura de l'hereu, l'autoritat inqüestionable del pare, la submissió dels fills...
- Col·labora amb la poesia paisatgística de l'època en la creació del mite del paradís rural i en l'exaltació d'una catalanitat autèntica, presentada com a modèlica a un públic majoritàriament urbà i burgès.
- En moltes obres hi ha llargs monòlegs.
- Abandona les tres unitats tradicionals (lloc, temps i acció).
- Prolifera escenes multitudinàries.
- De vegades utilitza la prosa, segons el tema, llavors esdevé més natural, més versemblant.
- De vegades utilitza el vers, sobretot el del metre decasíl·lab sense rima, que dóna un caire greu i solemne.
- El llenguatge molts cops artificial i arcaic, propi del drama històric, és substituït per un llenguatge de regust rural més viu a partir del qual la Renaixença està construint el seu model. És un tipus de llenguatge enèrgic, efectiu i directe.

Context literari

El segle XIX va ser una època de grans canvis socials: la societat de l'Antic Règim va entrar en crisi i va ser substituïda per un model dissenyat per la burgesia sorgida a partir de la revolució industrial. El Romanticisme va ser un moviment sorgit a Alemanya a finals del segle XVIII i que es va estendre per Europa gràcies a Novalis, els germans Schlegel o Madame de Staël. A Catalunya el romanticisme va lligat al concepte de renaixença. La Renaixença és el títol que la història ha concedit

Al període que va des de 1833 fins a 1877, i en el qual es va donar un impuls a la producció literària culta en llengua catalana després de tres segles de decadència. Aquest impuls es va regir per la conscienciació nacionalista de la burgesia arran dels canvis provocats per la revolució industrial.

Els objectius de la Renaixença van ser: recuperar i depurar la llengua catalana; intentar conscienciar la població de la identificació entre llengua i nació; fomentar l'aparició de nous escriptors que permeten recuperar els diferents gèneres literaris; impulsar el paper de les institucions i crear noves entitats. Els jocs florals van propiciar l'aparició de noves generacions d'escriptors com Verdaguer, Guimerà i Oller.

A meitat del segle XIX triomfa el Realisme a Europa i cap a finals del mateix comencen a ser coneguts Zola i Ibsen, que ja apunten cap a un teatre naturalista i un teatre d'idees i simbolista. És en aquest context en què se situa l'obra de Guimerà. Cal recordar que ell estrena per primera vegada el 1879, i optà per l'estètica romàntica en un moment en què a Europa es preferia un altre tipus d'estètica. Aquest retard es traduirà, segons diuen alguns crítics, en una certa inseguretats i un afany d'incorporar noves formes a partir de 1900.

TERRA BAIXA

Terra Baixa (1897), conjuntament amb *Maria Rosa* i *La filla del mar*, constitueixen les obres que corresponen al moment de més plenitud creadora de l'autor. Les tres obres segueixen una tècnica semblant. Després d'expressar un plantejament, es condensa fins arribar al tercer acte on hi ha l'explosió dels conflictes acumulats. Els herois, caracteritzats molt hàbilment, recullen en les seves passions individuals tot un seguit de violències col·lectives, que al final del tercer acte provoquen la mort d'un dels personatges en pugna. A *Terra Baixa* es planteja el problema de la possessió amorosa i la possessió econòmica. El drama de *Terra Baixa* expressa clarament l'ideal romàntic de la terra alta (muntanya) en la figura de Manelic en front de la maldat de la terra baixa (la plana) encarnada en el personatge de Sebastià.

Fragment de Terra Baixa

Escena IX del tercer acte

Marta – (Trobant-se amb el Sebastià) Ah!

Sebastià – Qui hi ha aquí? (Entrant i ajustant la porta).

Marta – (A part) Ah! El Sebastià.

Sebastià – Qui és que sortia? Tu! A on anaves ara?

Marta – (A part) Verge santíssima ! Empareu-me.

Sebastià – Que et pregunto a on anaves a aquesta hora! Que et mano que em responguis a on anaves! (Agafant-la pel braç).

Marta – Deixa'm! Que et dic que em deixis!

Sebastià – Si estàs morta de por. Si tota tu tremoles! (Deixant-la anar amb menyspreu). Vés. Vés que em fas llàstima!

Marta – (A part) Ah, que em voldria morir ara!

Sebastià – I mira't, treu-te el mocador del cap, treu-te'l, que t'estàs descobrint (ella se'l treu de pressa, ell es posa a riure). Veus, dona, veus com te n'anaves?

Marta – (Resolta) Doncs sí, sí, me n'anava! I me'n vaig d'aquí, que ningú té dret d'aturar-me!

Sebastià – Així m'agrada; així. Que t'atreveixis a dir-m'ho a la cara.

Marta – Sebastià; jo t'ho demano, deixa'm sortir d'aquesta casa!

Sebastià – Si la sento i no em sembla que és ella mateixa! (Rient sarcàstic)

Que la deixi sortir!

Marta – Oh! No riguis, no riguis! Sebastià, per Déu, no riguis!

Sebastià – Que no rigui? Que vols que faci, doncs, sentint-te jo? Que vols que et faci trossos i que t'esclafi aquí mateix amb els peus? (Rient) No, no; si val més que me'n rigui!

Marta - Doncs vés-te'n tu; vés-te'n i deixa'm; i cala foc al molí, si vols, i mata-m'hi, a dintre.

Sebastià – Que jo et deixi sortir...o que me'n vagi, o que et mati!...per qui m'has pres, tu? Que jo et deixi sortir ? (Corrent a la porta) Doncs mira si et deixo sortir; mira, mira; surt ara (Tancant la porta).

Marta – No, no; això no! Obre per Déu, obre!

Sebastià – No; aquí tancats tu i jo, tots sols! Aquí s'ha acabat el món per a nosaltres, i tot el del món: terra i cel, i tot; tot és aquí dintre!

Marta – (Reculant) Jesús Déu meu!

Sebastià – Tu em vols a mi. A mi tot sol, perquè ho he sacrificat tot per tu; perquè jo he sofert com un condemnat portant-te a aquest home, perquè jo et necessito per respirar i per viure, que sense tu no puc viure ni respirar! I mira, el que jo no vull, perquè em desespera, és que em diguis que an ell te l'estimes! (Desesperat) Això no, això no!

Marta – Que no t'ho digui que me l'estimo jo ? Que això et fa ràbia i et desespera? Ai, gràcies a Déu que m'has donat una alegria en

aquest món! Sí, sí, me l'estimo amb tota la meva vida, i amb tota la meva sang, i amb tota la meva ànima que me l'estimo!

Sebastià – Calla, calla!

Marta – Si encara que m'escanyessis, com t'ho estic dient t'ho diria. Si és l'únic que puc dir en aquest món sense que me'n doni vergonya!

Sebastià – Que has de callar, t'he dit!

Marta – Si és que he de defensar-me jo per ell! Per ell i tan sols per ell! La Marta...no és res la Marta, més la dona del Manelic ho és tot, perquè és la seva dona!

Sebastià – (Desesperat) Tu m'has volgut perdre i t'has sortit amb la teva. Res em fa que tot s'esgavelli i que per mi tot s'acabi! I ja està dit: que tu te'n véns amb mi a casa meva, i si em perdo jo ens perdrem plegats, que has sigut meva, i ets meva i seràs meva!

Marta – Vés-te'n!...Primer que aquí se m'obri la terra i se m'endugui!

Sebastià – Que s'obri, sí; mes per tots dos, i tots dos condemnem-nos!

Marta – Deixa'm! Calla!...Manelic!!

Sebastià – Oh! No l'anomenis!

Marta – Manelic!!

Sebastià – Tu te'n véns amb mi, ara!

Marta – A trossos m’hi duràs: viva no, ni arrossegant-me!

Sebastià – Viva o morta! Què em fa? (Agafant-la).

Marta – No, aparta’t! Que no!

Sebastià – (Rient bestialment) Si encara t’estimo més així! Si quan més rabiosa més t’estimo!

Marta – Deixa’m! Deixa’m! (Desprenent-se d’ell i corrent al mig de l’escena)

Sebastià – Mira’t que em torno boig i que pertot veig sang!!

Marta – Si t’acostes, ja que no et puc matar, t’unglejo la cara i t’escupo! Amb mi t’atreveixes, covard: amb el Manelic no!

Sebastià – Amb ell, i amb tu, i amb tot el món per tu! (Anant-hi).

Marta – No t’acostis! No! Manelic!!

Sebastià – (Corrent a agafar-la) Doncs ara ho veuràs!

ESCENA X

Entra Manelic

Manelic – (Interposant-se entremig) Que ara ho veurà li ha dit ? Ara ho veurem nosaltres!

Marta – (Abraçant-s’hi) Manelic!

Manelic – Marta!

Sebastià – (Que ha retrocedit) Tu aquí? Per on has entrat?

Manelic – Per on entraves tu! Per la porta d'amo i de lladre! Doncs què et pensaves? T'he espiat i t'he seguit. Arrossegant-me he arribat a la paret i m'hi he arrapat amb els dits i les ungles!...Ja sóc aquí!...I estem sols! I ja estem cara a cara!

Sebastià – Vés-te'n, o si no...!

Manelic (Rient) Que me'n vagi! Es creu que encara em mana a mi, al que ho aguanta tot! Això es pensa, això, Marta! Doncs no; que ja tot s'ha transmudat aquí dintre, que ara el que mana sóc jo. I ara ho veuràs si sóc l'amo!

Sebastià – L'amo, tu? Espera't, doncs! (Intentant anar a obrir la porta)

Marta – (Comprenent-ho) Manelic!

Manelic – (Corrent a la porta) No t'escapes! Covard! T'he dit que sols jo i tu! Que vinc per ella, que és meva. I que vinc per tu; com que vinc a matar-te!

Sebastià – A mi!...Tu a mi?

Manelic – A tu! A tu!

Sebastià – És que jo també sé matar homes!

Manelic – I jo llops! Aquí la tens la Marta! No la volies? Aquí la tens! A endur-se-la el qui pugui, que amb sang es guanya! (Traient-se un ganivet).

Sebastià – Ah, covard, que véns armat!

Manelic – Del cor més...més que tu; del braç no, ni em cal, que l'arma em sobra. (Llençant-la a terra) Té, mira-la.

Marta – (Corrent al Manelic) Què fas!

Manelic – (Apartant-la) Aparta't! I ara ja estem iguals. Què esperes?

Sebastià – Doncs t'has perdut, que et mataré!...(Corrent a agafar el ganivet de terra).

Marta – Ah!

Manelic – (Posant-hi el peu a sobre) No, això no! Au, corre, agafa'l ara!

Sebastià – (Reculant) Maleït sia jo! Manelic – No hi has sigut a temps! (Riu feréstec) Doncs ara tot s'ha acabat per tu! (Tirant-se a sobre del Sebastià) A morir ara!!

Marta – Oh! Déu meu!

Sebastià – Jo! A tu et mataré!

Manelic – (L'agafa pel coll) Defensa't si pots, covard! Defensa't!

Sebastià – Ma gent! Aquí!!

Manelic – Crida als gossos de pressa! Crida'ls!

Sebastià – M'ofego!

Marta – (Caient agenollada) Verge Santíssima!

Manelic – Ni pots defensar-te! Ni en saps! Ni et valdria! Què em fa? Té, more't, i more't de cara a ella! (Llençant-lo de cara a la Marta).

Marta – (Alçant-se esglaiada) Ah! Jesús!

Manelic – Aquí el tens...a l'amo! (Corre a obrir la porta i crida)
Tothom aquí! Veniu! Tothom aquí!

(Entren mossos i dones de la masia)

Nando – Què passa?

Manelic – Que l'amo us cridava!

Josep – És mort?

Pepa – Jesús!!

Manelic – Rieu, rieu vosaltres! Anem Marta, lluny de la terra baixa.

Marta – Sí, sí! Marxem! Porta'm amb tu!

Manelic – Aparteu-vos, aparteu-vos he dit! He mort al llop, he mort al llop!!.